

РОЗДІЛ 5

МЕТОДИКА ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ І ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

УДК 378.147+373.6:7+371.134

Бадіца М. В.*

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті розкрито можливості образотворчого мистецтва щодо підготовки нової генерації працівників дошкільної освіти.

Ключові слова: креативність педагогічної системи, художньо-творчий метод, компетентнісний підхід, образотворче мистецтво, педагогічна культура.

Сучасний етап становлення української держави вимагає реформування всіх ланок освіти. Розвиток демократизації в суспільстві загострили перед наукою низку проблем.

Пріоритетним завданням педагогічної освіти є формування естетичної культури особистості. Процес реформування системи вищої професійної освіти актуалізує проблему формування образу студента як гуманної, духовної, культурної, творчої особистості на основі компетентнісного підходу. Реалізація ідеалу можлива за умови удосконалення системи вищої педагогічної освіти. Інтенсифікація та модернізація педагогічного процесу у вищому навчальному закладі орієнтована на творчо-інноваційний розвиток особистості шляхом синтезу традиційного та інноваційного; теоретичного та практичного на демократичних засадах.

Специфіка професійної діяльності вихователя потребує від нього єдності знань, умінь; готовності якісно конструктивно діяти; ціннісно ставитись до професійних здобутків; формувати цільові орієнтири.

На нашу думку, повнофункціональна особистість здатна до самоактуалізації, самоствердження, самореалізації в особистісному та професійному житті.

Останні тенденції освіти свідчать про широту інтересу науковців до мистецтва: ролі естетичних цінностей; формування досвіду, естетичної культури, естетичних потреб особистості до естетико-екологічної культури в процесі фахової підготовки [5]. Зміна концептуальних підходів до ролі мистецтва в освітньому середовищі та наявність суперечностей між потребою нового осмислення значення естетичної культури для становлення особистості та недооцінкою ролі предметів естетичного циклу дозволяє зануритись у проблему його потенційних можливостей в процесі професійного становлення майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу.

Аналіз представлених досліджень дозволив встановити універсальність і багатоплановість проблеми. Вона становить інтерес для філософії освіти, психології, соціології, педагогіки. Зазначимо, що проблема прекрасного (естетичного) в освіті посідає особливе місце в поглядах філософів (В. Андрущенко, Д. Дзвінчук та ін.). Естетичну культуру особистості в контексті сучасної філософії освіти вони уявляють як здатність людини розпізнавати й переживати прекрасне й потворне, керуватися естетичними цінностями в практичній діяльності, створювати красу навколо себе [5]. Так, І. Предборська наголошує на необхідності організації культурних умов для зародження нового типу цивілізації, що сприяє реалізації принципу культурного самовизначення особистості. Необхідно підкреслити, що сутність мистецтва, на думку філософів, спрямована на естетизацію етичного (Т. Андрущенко).

* © Бадіца М. В., 2012

У наукових пошуках психологи також звертаються до проблематики художньої творчості (Є. Б. Єрмолаєва-Томіна, Є. П. Ільїн та ін.). Діяльність вони уявляють як форму відношення людини до світу, змістом якої є зміна та перетворення світу згідно з освоєнням і розвитком форм культури (Є. Г. Юдін). Вони вважають, що художні образи допомагають пізнати душу іншої людини та удосконалити свою (О. Л. Туриніна). Науковці наголошують, що для розв'язку творчих педагогічних завдань необхідний взаємозв'язок інтелекту та креативності. Єдність поглядів філософів, психологів полягає в наданні пріоритету природним здібностям людини та середовища, що є стимулом пробудження творчості особистості й самореалізації людини-творця.

Також над проблемами естетичного виховання працювали видатні українські педагоги (В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. О. Роменець, О. П. Рудницька, В. О. Сухомлинський, та ін.).

В останні роки педагогічна наука приділяє багато уваги формуванню художньо-естетичної компетентності як складової духовності особистості. У площині педагогічного розмаїття поглядів чітко простежується методологічна позиція щодо формування художнього образу сучасності (В. Кардашов), творчої самореалізації старшокласників в евристичному навчанні предметів гуманітарного циклу (Н. В. Громова); управління процесом розв'язання пізнавальних задач образотворчого характеру (Л. Т. Котлярова). Науковцями обґрунтована специфіка дитячої образотворчої діяльності: оволодіння основами мови образотворчого мистецтва (Т. С. Комарова, В. П. Котляр, О. В. Малицька). Дієвим для практичного використання студентами є багаторічний досвід роботи Т. Г. Казакової щодо формування зображувальної творчості дошкільників. У дослідженнях російських учених (Т. Г. Казакової, Т. С. Комарової, Л. О. Парамонової та ін.) розглядається розвиток власної творчості дитини, залучення її до мистецтва як пріоритетного напряму процесу формування й удосконалення творчих здібностей.

Підвищену зацікавленість педагогів викликає вивчення специфіки організації та протікання образотворчого процесу у вищому навчальному педагогічному закладі: формування художньо-графічних умінь майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін (Г. Є. Максименко), базових знань і вмінь з образотворчого мистецтва в майбутніх учителів початкових класів (І. М. Мужикова), творчих умінь майбутнього вчителя в інтелектуально-ігровій діяльності (Н. О. Єсіна). При цьому найбільш гостро обговорюється проблема інтеграції мистецької діяльності в процес формування педагогічної культури творчої особистості.

Методологічною основою представлених поглядів є ідея комплексного підходу, що будується на інтеграційній взаємодії мистецтв.

Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури дозволив зробити висновки про відсутність загальної характеристики творчого потенціалу образотворчого мистецтва з позиції естетизації етичного в людині та суспільстві.

Мета статті – розкрити можливості образотворчого мистецтва щодо підготовки нової генерації працівників дошкільної освіти.

Інтенсивні зміни в житті вимагають використання ефективних засобів освіти, орієнтованих на формування цілісної творчої особистості. Вихідною тезою оновлення системи підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів є ідея про цінність і сенс буття особистості, здатної до мистецтва життєтворчості. Здатність до творчості формується культурою, що викристалізовується в межах мистецтва. Зокрема, В. П. Андрущенко наголошує, що творча особистість здатна реалізувати свій потенціал винятково через художню діяльність у сфері одного з видів образотворчого мистецтва.

Об'єктивною сутністю мистецтва є суспільні явища, процеси. Суб'єктивною – формування та розвиток особистості. Сформуванню цілісного образу людини-творця, «здатний безперервно творити світ культури» можливо в процесі художньо-образного освоєння дійсності

[5, с. 221]. На думку С. С. Гольдентрихта, образ в мистецтві представлений способом чи формою відображення естетичних відношень людини до оточуючої дійсності [2, с. 130-131]. Образ виступає як форма художньої діяльності лише в предметно-матеріальному існуванні, а процес його формування є способом відчувати, усвідомлювати, творити [2, с. 138-139]. «Відомо, що лише вихована чуттєва культура людини здатна зберегти її цілісність і внутрішню свободу, допомогти реалізувати внутрішній духовно-творчий потенціал, організувати свою життєдіяльність за законами краси» [5, с. 207].

Ми погоджуємось з думкою С. С. Гольдентрихта про те, що підійти до розв'язання проблеми естетичних взаємовідношень людини та суспільства неможливо без естетичної потреби відчувати, бачити, слухати, творити. На його думку, в художньому змісті ідея розкривається як образне освоєння митцем дійсності шляхом популяризації індивідуальних характеристик людини [2]. Проблема прекрасного підпорядковується меті виховання щасливої людини, що знаходить своє покликання в творчій праці (Г. Сковорода).

Отже, специфіка мистецтва представлена як бічний процес: художнє освоєння естетичних відношень людини та об'єктивних умов її професійної діяльності; творення змісту нового в мистецтві власного життя.

Цілком правомірним є твердження того, що мистецтво впливає на чутливість особистості, емоційно забарвлює та зацікавлює людину процесом, спрямовує особистість до творення, створює умови для реалізації людиною власних стратегій; інтегрує в собі різні сфери освіти, складовими яких є знання, уміння та навички. Але при цьому мистецтво творення має індивідуальний характер формування новоутворень особистості у вигляді образів і шляхів між аналізаторними системами [3, с. 208]. Тому, формування розуміння естетичного необхідно починати на ранніх етапах розвитку особистості. Одним із найбільш впливових сучасних видів художньої творчості став дизайн. Він вважається глобалізаційним, міжнародним явищем з проявом диференційованих національних та індивідуальних рис (В. М. Кардашов). Як зазначає В. П. Тименко, дизайн – це комплексна міжгалузева проектна діяльність, що забезпечує синтез сенсорного, вербального і структурного інформаційних аналогів з метою формування інформаційної культури особистості [4]. Він взаємодоповнює наукове та художнє пізнання у вигляді образів-понять до їх предметного моделювання та навпаки – від образотворення до поняттєвих систем й образно-емоційних уявлень (С. М. Пазиненко, В. П. Тименко). Науковцями доведено, що образотворче мистецтво вимагає від особистості здатності оперативного приймати рішення в нестандартних нерегламентованих умовах; надає можливості для реалізації творчого потенціалу особистості; перетворює діяльність у творчо-продуктивну.

Тому, сучасна професійна педагогічна освіта потребує творчих методів і прийомів навчання, що допоможуть розкрити особистості власні ресурси майбутнього професіонала.

Творчий метод – це сукупність вихідних принципів художнього відбору, оцінки й узагальнення явищ дійсності в творах мистецтва [1, с. 176]. «Художній метод – це спосіб творчого освоєння та переробки естетичних відношень дійсності в художні образи, красу мистецтва, спосіб ствердження відповідного ідеалу прекрасного» [2, с. 141]. Конструктивізм методів полягає у співіснуванні, взаємопроникненні, збагаченні один одного. Важливим у цьому відношенні є те, що художній метод діє як образний регулятор творчої діяльності.

Узагальнюючи зміст наукових понять, можна дати таке визначення художньо-творчому методу. **Художньо-творчий метод** виступає як суспільно-історична унікальність, що містить елемент новизни. На нашу думку він призначений для художньо-образного пізнання та відтворення світу згідно з вихідними принципами художнього відбору, оцінки й узагальнення явищ дійсності. Підкреслюючи важливість даного методу для професійної підготовки майбутніх

фахівців дошкільної освіти, ми наголошуємо на необхідності опанування студентами творчими вміннями образотворчого характеру. Креативність педагогічної системи представлена як динамічний процес її змін. Порівнюючи природу творчості та креативності, ми погоджуємось з думкою Л. Б. Єрмолаєвої-Томіної, що творчі потенції має кожна людина. Крім того, адаптаційні людські процеси вимагають формування необхідних навичок і вмінь. Тому, межі творчості окреслені певною галуззю діяльності. Вона вважає, що креативність як особистісна характеристика проявляється в усіх видах діяльності.

Доповнюючи погляди вченої, ми вважаємо, що саме дошкільля вимагає інтегрованого підходу до підготовки фахівця, здатного творчо працювати. На думку Л. Б. Єрмолаєвої-Томіної, креативна особистість уміє актуалізувати свою індивідуальну неповторність, гармонійно поєднати індивідуальні та суспільні інтереси в продуктах власної творчості.

Отже, творчий потенціал образотворчого мистецтва як креативна педагогічна система, забезпечує створення нового та виражається особистісним характером. Враховуючи специфіку структурного підходу, нами встановлено, що індивідуальна культура особистості є основою процесу. Індивідуальність творчого підходу проявляється в особливостях прийому та відображення інформаційного поля, що генерує творчі рішення (В. Химинець). Духовний потенціал стимулює свідомість до творчості, а в умовах творчої діяльності виникають джерела поповнення духовного потенціалу педагогічної культури.

Таким чином, ми переконані, що саме мистецтво забезпечує ефективність становлення суб'єктів творчої діяльності в єдності естетичного й етичного (форми та змісту). Власна царина естетичного в людині перетворює дійсність за законами краси, змінюючи її ставлення до світу. Відображення загальнолюдського в навколишньому утворює його красу.

Наведені результати дослідження не вичерпують усього комплексу проблем щодо розкриття можливостей образотворчого мистецтва в процесі підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до творчої професійної діяльності. Вони вимагають подальшого наукового дослідження, зокрема розкриття педагогічної компетентності як показника якості менеджменту професійної освіти.

Список використаних джерел

1. Громов Е. С. Природа художественного творчества / Евгений Сергеевич Громов. – М. : Просвещение, 1986. – 239 с. – (Кн. для учителя).
2. Гольдентрихт С. С. О природе эстетического творчества / Семён Семёнович Гольдентрихт. – М. : МГУ, 1966. – 239 с.
3. Ермолаева-Томина Л. Б. Психология художественного творчества : учеб. пособ. для вузов / Людмила Борисовна Ермолаева-Томина. – [2-е изд.]. – М. : Академический Проект : Культура, 2005. – 304 с. – («Gaudeamus»).
4. Тименко В. П. Початкова дизайн-освіта : теорія і практика формування конструктивних умінь особистості : [монографія] / Володимир Петрович Тименко. – К. : Педагогічна думка, 2010. – 380 с.
5. Філософія освіти : [навч. посіб.] / за заг. ред. В. Андрущенко, І. Передборської. – К. : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 329 с.
6. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність / Василь Васильович Химинець. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 360 с.

The article exposes the possibility of arts in the training of new generation for pre-education scholars.

Key words: *creation of pedagogical system, artistic creative method, competent method of approach, imitative arts, pedagogical culture.*